

Dětský průvodce světem rozvodu

Dipl.-Übers. Markéta Nováková, zakladatelka Cochem.cz, z. s.

Bc. Tereza Dlouhá, sociální pracovníce v Mediačním centru Olomouc, autorka a lektorka dětského programu pro děti

Přibližně 5000 dětí z manželství a 5000 dětí nesezdaných rodičů se v ČR ročně ocitne v situaci rozpadu rodiny (statistiky za rok 2015). Proces rozhodování o jejich budoucnosti bude trvat v průměru dva roky až pět let. Dětem z manželství bude ustanoven kolizní opatrovník (většinou Orgán sociálně-právní ochrany dětí), který má za úkol hájit zájmy dítěte před soudem a dítě chránit. Zájmy dětí nesezdaných rodičů nebude hájit a chránit nikdo, pouze cca pětina z nich (jejich rodiče budou porozvodovou péčí o děti řešit soudní cestou) bude mít také kolizního opatrovníka. Až v momentě, kdy dítě tzv. spadne pod § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se mu dostane konkrétní pomoci ze strany státu.

Ustanovení § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvádí přesně kritéria, dle kterých je dítě považováno za ohrožené. Uvádí také, že ohrožení může vyplývat nejen z podstaty negativních vlivů, kterým je dítě vystaveno, ale také z délky působení těchto vlivů, z nichž některé samy o sobě ani nemusejí být závažné: „... pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.“

Jsou dva roky v nepříznivé a velmi zátěžové situaci, kterou může rozvod rodičů pro dítě představovat, dost? Je pět let dost? Je z perspektivy desetiletého dítěte, jehož rodiče se rozvádějí, pět let, polovina jeho života, dost? Je **2000 dětí ročně** (jejichž rodiče vedou velmi vyhrocený spor), které mohou velmi snadno spadnout pod § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, dostatečně alarmující číslo na to, abychom začali těmto dětem věnovat více pozornosti?

Pomoc pro dítě v (po)rozvodové situaci

Zatímco pro rodiče jsou v této těžké životní situaci k dispozici různé služby pomoci, jako například péče psychologa, péče v poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy (státem hrazená sociální služba) a mediace, pro děti neexistuje žádná konkrétní forma pomoci, která by byla vyhrazena jen jim. Mohou s rodiči docházet k psychologovi, mohou být i součástí mediačního procesu, mohou být zahrnuti do péče o rodinu v poradně, vždy ale jen spolu s rodiči, nebo alespoň s jedním z nich.

Pro řadu účelů je výhodné, když je dítě například psychologicky vyšetřováno v přítomnosti rodičů. Sníží se tím jeho obavy z neznámého prostředí, cizího člověka. Dítě se nemusí zabývat obavami z toho, co je čeká, že mu rodiče odejdou apod. Někdy vůbec nevdá, když rodiče vstupují do rozhovoru s dítětem, protože lze vidět interakci obou, neverbální komunikaci, reakci na odpovědi dítěte apod. To představuje cenný zdroj informací a současně podnět k další exploraci. Jsou však situace, kdy je výhodnější alespoň zčásti mluvit se samotným dítětem. Vůbec to neznamená, že celý rozhovor se musí odehrát výlučně mezi poradcem a dítětem.

V případě konfliktů v rodině v porozvodové situaci je pro dítě (koneckonců i pro dospělého) velmi náročné vyjadřovat se zcela svobodně před jedním z rodičů. Někdy se

bojí, že je za „nevhodné“ odpovědi čekají sankce, častěji však nechce jakkoliv ublížit přítomnému rodiči. Neměli bychom však podlehnout iluzi, že když je dítě s námi samo, odpovědi jsou jednoznačně věrohodné. Přesto se jako nejvhodnější jeví kombinace rozhovoru s dítětem v přítomnosti rodiče/ů a o samotě. Pro dítě je podobná situace srozumitelná, zejména když vidí, že část hovoru vedeme od začátku se všemi zúčastněnými a následně chvíli mluvíme jen s rodiči. Tak jako dospělý potřebuje pochopit, co se s ním děje, potřebuje pojmenovat a prožít emoce spojené s rozpadem rodiny, potřebuje i dítě, přiměřeně svému věku, dostat vysvětlení a prostor, aby se mohlo s touto situací vyrovnat.

Dětský průvodce světem rozvodu představuje pomoc výhradně pro děti rozvádějících/rozcházejících se nebo již rozvedených/rozešlých rodičů. Děti ve škole i školce vědí, co pojem rozchod a rozvod znamená. Ačkoliv pro děti není situace rozvodu neznámým tématem, o prožívání a zvládání těchto situací často nemluví nejenom mezi sebou, ale většinou nemají šanci hovořit o těchto tématech ani s dospělými. Když už děti o rozvodu svých rodičů mluví, spíše povrchně, technicky než do hloubky o emocích. Sdělují například to, s kým bydlí, kde bydlí druhý rodič a kdy za ním pojedou. Nemluví už o tom, jak situaci prožívají, co je trápí a co by si přály. Rozpor mezi tím, co děti o rozvodu rodičů říkají ve svém okolí a co opravdu prožívají, je znatelný. Důvodem toho, proč děti o svém vnitřním boji nebo také sporu nepovídají, může být obava z reakce rodičů, možné ztráty jejich lásky, ale také to, že všechny nemusejí umět své emoce vyjádřit.

Kroužek s Emoušem

V roce 2012 vznikl v Olomouci ojedinělý a unikátní program pro děti v období rozpadu rodiny, který se v letošním roce rozšířil i do Prahy. Tento program pomohl už více než 50 dětem **naucit se vyjadřovat své emoce a zorientovat se v tom, co se v jejich životě odehrává**. Cílem tohoto programu pro děti je **vytvořit bezpečné a neutrální prostředí, kde se děti mohou pravidelně setkávat, vyjadřovat své myšlenky, přání, pocity a zkušenosti hravou a nenásilnou formou**. Kromě prožitkového prvku děti v kroužku uzavírají nová přátelství a jsou obohaceny o zjištění, že i někdo jiný může prožívat něco podobného jako ony samotné. Kroužek vedou dva lektori/průvodci, kteří se s dětmi setkávají **jednou týdně na 90 min. Celkově proběhne 12 setkání**. Skupinku tvoří minimálně

7 a maximálně 10 dětí ve věku 6–12 let. Věkové období mladšího školního věku bylo vybráno pro jeho hravost, tvořivost a přátelskost, ale také pro možnou rizikovitost s ohledem na změny spojené se vstupem do školy, ale i počínajícím obdobím dospívání, které je náročné ve smyslu utváření a prosazování identity a názoru. Věkové rozpětí vnáší do skupinky dětí různorodost názorů, pohledů a zkušeností.

Každé dítě na úvodním setkání dostává svůj pracovní sešit, který je tematicky zaměřený na období rozpadu rodiny a změn s tím spojených. Pracovní sešit má ústřední postavu – **skřítko Emouše** –, **kteří dětem připravuje úkoly, vybízí je k povídání, k malování, pohybu nebo jen k poslechu**. Děti nejsou do ničeho tlačeny, mohou se do připravených aktivit zapojit, anebo být jen posluchači. Důležité je, aby se dítě v kroužku cítilo dobře, dostalo se mu podpory a pocitu bezpečí. To, co do sešitu napíše nebo namaluje, je vždy správné, a když dítě chce, může rodičům sešit s jeho vzkazy, přáními a výtvary ukázat, aby ti měli možnost tyto informace s dítětem sdílet. Vybraná setkání jsou vedena dramaterapeutkou s využitím technik z dramaterapie, například práce s maskami, hraní rolí, vyjádření emocí atd.

Důležitou podmínkou pro vstup dítěte do kroužku je **souhlas obou rodičů bez ohledu na to, komu je dítě svěřeno do péče**. Důvodem je minimalizace konfliktní situace mezi rodiči a nastavení aktivní spolupráce a komunikace s oběma rodiči a lektory programu. Díky tomuto nastavení dostávají rodiče od lektorů informaci, že je důležité být s nimi oběma v kontaktu a zásadní věci týkající se jejich dítěte/děti řešit také s **oběma**. Konzultace mezi lektory a rodiči probíhají dle potřeb jejich dítěte/děti v kroužku, ale není to automatické a vždy nutné. Před setkáním rodičů s lektory je s dítětem předem domluveno, o čem je možné s rodiči mluvit, a to proto, aby děti neztratily pocit bezpečí a soukromí.

Vzhledem k záměru rozšířit tento program pro děti i do škol je v plánu po udělení akreditace MŠMT (podzim 2016) **nabídnout školení pedagogům, výchovným poradcům, školním psychologům, sociálním pedagogům a vychovatelům, aby ho sami mohli pro děti ve škole realizovat**. Jiný druh vzdělávacího kurzu nabídne seznámení s jednoduchými technikami, které mohou pedagogům usnadnit komunikaci s dítětem a zefektivnit ji.

Kroužek pro děti v (po)rozvodové situaci ve škole? Další zátěž, nebo pomoc?

Pedagogové jsou dnes mnohem častěji než kdy dříve vtahováni do sporu rodičů, a jsou tak nuceni vypořádat se s nelehkou situací. Častokrát musí duplicitně (rozumí se každého rodiče zvláště) informovat o prospěchu a chování jejich potomka ve škole. Mnohokrát také z neznalosti věci porušují zákon, když jednoho z rodičů informovat odmítnou. Každý rodič, kterému nebyla soudem pozastavena nebo omezena rodičovská odpovědnost nebo jí nebyl zcela zbaven, má právo na informace o dítěti a má právo spolurozhodovat o zásadních věcech, jako je kromě jiného i vzdělání dítěte, a to i v případech, že nemá dítě v péči, vidá ho jen sporadicky nebo vůbec. Přibývá také problémů se zaškolením dětí, jejichž rodiče se rozvádějí/rozcházejí. Jeden z rodičů přihlásí dítě do školy bez vědomí a souhlasu druhého rodiče a za svůj podpis připojí „s informovaným souhlasem druhého rodiče“. Ředitel/ka školy, který/á takové dítě přijme, pak často jedná nevědomě protiprávně. Pedagogové jsou také často svědky toho, jak dítě musí v důsledku rozvodu rodičů opakovaně měnit školu, výjimečné už nejsou ani případy, kdy dítě střídá dvě školy v týdenním režimu, protože je ve střídavé péči a jeho rodiče žijí v jiných městech.

Na straně školy, respektive pedagoga pak leží břemeno zjišťovat a vyhodnocovat všechny tyto skutečnosti a své působení rozšířit z práce s dítětem na práci s rodiči, respektive rodinou. Intervence pedagoga do sporu rodičů může být přímo vyžadována pro účely rodinných konferencí, kde je požadována přítomnost pedagoga a jeho vyjádření k situaci dítěte ve škole. To vše na učitele klade nové nároky týkající se času, schopností a dovedností, které přesahují rámec standardního výkonu jejich profese. Je zcela zřejmé, že problémy kolem rozpadu rodin nelze izolovat na problémy jednotlivých institucí, orgánů nebo profesí. Středobodem této problematiky je dítě a mělo by být také středem zájmu a předmětem spolupráce všech profesí, kterých se tato problematika dotýká, tedy i školských zařízení a jejich pedagogů.

Je velmi důležité, aby intervence školy/pedagoga měla jasně danou a pro rodiče srozumitelnou formu. Nejdůležitějším signálem, který zároveň zajistí bezpečnost pedagoga před manipulativními snahami rodičů, je nestranost školy, respektive to, že škola je v rodičovském

konfliktu vždy na straně dítěte a jako ostatní profese (soudce, OSPOD...) sleduje jeho zájem. Kroužek **Dětský průvodce světem rozvodu**, který by škola mohla dětem v (po)rozvodové situaci nabízet, přesně takovou formu nabízí. Je to **program zaměřený na děti, který vytváří přírozené podmínky pro další komunikaci s rodiči. Probíhá v prostředí, které dítě zná a vnímá jako bezpečné a které je pro všechny děti dostupné.**

Pomoc dítěti ve velké míře spočívá v pomoci jeho rodičům. **Koordinovaná spolupráce mezi orgány** (soud, OSPOD aj.) **a institucemi**, jako je například i škola, dokáže takovou pomoc zajistit (viz článek Cochemská praxe – rozvod s ohledem na děti, *Školní poradenství v praxi* č. 4/2015, s. 8 **a v kombinaci s konkrétní formou pomoci vyhrazenou dětem**, jako je Dětský průvodce světem rozvodu, představuje účinná preventivní opatření, která pomohou předejít patovým situacím se zaškolením dítěte, eliminovat situace, kdy se pedagog stává mlýnským kamenem mezi znesvářenými rodiči, a celkově přispějí k lepšímu klimatu práce s dětmi ve školách.

ODKAZY

- Dětský průvodce světem rozvodu:
<http://www.detskypruvodcerozvodem.cz>
- Rodinné konference:
<http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivita-projektu/rodinne-konference/>
- Cochemská praxe: <https://www.cochem.cz>
- <https://www.facebook.com/cochemskymodel>
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí:
http://www.msmt.cz/uploads/legislativa/2012_401.pdf

II

Jsme také na facebooku

Řízení školy

Lajkujte

Komentujte

Sdílejte

Soutěžte s námi !